

digvis siges, at flere af dem giver *bedre* oversigt og er mindre overfladiske end Wrangs; fremhæves kan Peter Bjørntofts klasse-kapitel, Frank Jørgensen om ejendomsret og Søren Rossen om staten. Disse kapitler er udmærkede som orienterende skitser over et områdes forskellige teoridannelser, men at de skulle repræsentere nogen form for anderledes filosofisk kuglestøbning er svært at se. Det samme gælder Egeland om køn og ligestilling, som ellers adskiller sig fra de andre bidrag med et noget mere avanceret teoretisk begrebsapparat. Alligevel er det ikke sproget, der i dette kapitel vil forstyrre bogens grundbogsambitioner, men snarere hendes forvirrende og frustrerende praksis med at organisere præsentationen omkring en række filosofiske primærpositioner, samtidig med der overvejende bygges på og henvises til en sekundærlitteratur, hvis status, gehalt og sammenhæng står ukommenteret.

Alt i alt kommer bogen til at svigte sit metodologiske program såvel som sine målgruppeambitioner, bl.a. på grund af den manglende sam- og bearbejdning af de forskellige bidrag. Et kapitel som alle bidragsydere (inkl. redaktørerne) burde læse som et eksempel til efterfølgelse er således Ulf Vincent Olsens ”Menneskelige behov, økonomi og frihed”. Her er nemlig et kapitel, der faktisk indfrier løftet om en legering af politik og filosofi, og som på glimrende vis introducerer til forskellige tænkeres teorier indenfor et emne, hvis afgrænsning er underbygget og velmotiveret. Kapitlet er krystallklart disponeret ud fra tre umid-

delbart forståelige behovssituationer, hentet fra afrikanske skabelsesmyter. Dermed gives en almenmenneskelig forståelsesramme, der samtidig virker arketypisk strukturerende for den historiske gennemgang af en række relevante teoridannelser (kynikerne, stoikerne, epikureerne, Smith, Malthus, Ricardo, Marx, Galbraith og Gbadegein). Disse præsenteres kort, præcist og prægnant, med klart overblik over de væsentlige momenter og med nådeløst fravalg af informationer, der er af mindre saglig interesse. Dermed gives en vedkommende, filosofisk belyst og politisk relevant forståelse af behovsproblematikken, der på samme tid er historisk velbegrunnet og aktuel. Havde blot resten af bogen holdt samme niveau som Olsens kapitel, ville den have været meget anbefalelsesværdig som en grundbog i politisk filosofi.

Knut Anton Bockman

Alt er som bekendt ... romantik

Lis Møller og Marie-Louise Svane (red.), *Romanticism in Theory*, Aarhus Universitetsforlag, Århus 2001, 272 sider, 298 kr.

I romantikken sammentænker man litteratur, kunst, filosofi, sprogteori, psykologi, politik og naturvidenskab: Alt er for romantikerne romantik. Det var vi måske godt klar over. At også en hel del af det, vi i dag som moderne eller senmoderne mennesker mener og

tænker, er romantik – eller i det mindste stærkt influeret af romantikken – det er vi måske ikke opmærksomme på. Imidlertid peger en ny udgivelse, *Romanticism in Theory*, på netop det. *Romanticism in Theory*, der er en antologi, handler nemlig, som der står i forlagets pressemeddelelse, om forbindelseslinjerne mellem romantik og moderne teoridannelser, samtidig med at den også grundigt behandler teorierne om romantikken og teorierne i romantikken.

Lis Møller (Institut for Litteraturhistorie, Aarhus Universitet) og Marie-Louise Svane (Institut for Litteraturvidenskab, Københavns Universitet) har redigeret *Romanticism in Theory*, som er udkommet på Aarhus Universitetsforlag. Bogen er blevet til på baggrund af en international konference som Dansk Selskab for Romantikstudier afholdt i 1996, og bidragene i bogen er oprindeligt producerede og holdt som indlæg i den sammenhæng. *Romanticism in Theory* indeholder således bidrag (der er 15 af dem i alt) af såvel danske som udenlandske romantikforskere, der deltog i konferencen om romantik og teorierne om og i romantikken. Bogen er inddelt i tre overordnede afsnit, hvert afsnit består af fem indlæg. De tre afsnit handler om "Language and Semiotics", "Image, Imagery, Imagination" og om "The Romantic Other".

Det første, der slår én, når man får *Romanticism in Theory* i hånden, er, at det er en flot bog. Den virker solid og slidstærk, men også indbydende. Lotte Bruun Rasmussens cover, der er lavet med udgangspunkt i en skitse af den

tyske, romantiske maler Philipp Otto Runge, er på en gang diskret og alligevel hamrende flot og iøjnefaldende – diskret iøjnefaldende er måske den rigtige betegnelse? Det fungerer i hvert fald. Det samme kan siges om layoutet, overskueligt, diskret, funktionelt og tiltalende. Formatet (17 x 24 cm, dvs. lidt større end de fleste bøger) gør bogen behagelig at sidde med i en god stol, men det gør den også håndterlig på skrivebordet med en blyant i den ene hånd. *Romanticism in Theory* virker med andre ord fra det øjeblik man får bogen i hånden som en gennemført udgivelse, så *Romanticism in Theory* er en udgivelse som forlaget i høj grad kan være bekendt. Det er noget, der ikke så tit nævnes i anmeldelser; her forekommer det at være på sin plads at fremhæve selve bogens fysiske fremtræden. Bogen er både æstetisk smagfuld og forekommer funktionel og anvendelig.

Romanticism in Theory er dedikeret til en af den internationale romantikforsknings *grand old men*, Ernst Behler. Lis Møller og Marie-Louise Svane forklarer i bogens forord, at Behler skulle have været hovedtaler på konferencen, men blev syg kort tid inden konferencen og døde i 1997. Som de to redaktører skriver i forordet, er Ernst Behlers bidrag til den internationale forskning i den tidlige tyske romantik svære at overse og svære at overvurdere. Behler har således i flere omgange, bl.a. i *Irony and the Discourse of Modernity* fra 1990, skrevet om og introduceret til netop den tidlige romantik, ligesom han har ydet et for forskningen uundværligt og også

uvurderligt arbejde som medudgiver af såvel den store *Kritische Friedrich Schlegel Ausgabe*, som udkom i perioden 1958-95, som en studieudgave i 6 bind af Schlegels fragmenter og kritiske skrifter, *Kritische Schriften und Fragmente* fra 1988. Så det er helt på sin plads, at *Romanticism in Theory* tilegnes netop Ernst Behler. Han har betydet mere for den aktuelle romantik-forskning end de fleste og for interessen for romantikken i det hele taget.

Skønt Behler altså ikke deltog i konferencen, trykkes hans indlæg, "The Early Romantic Theory of Language and Its Impact upon Nietzsche and Foucault", i *Romanticism in Theory*. Det indleder bogens første afsnit, "Language and Semiotics". I artiklen demonstrerer Behler, at hans betydning for forskningen i romantikken ikke blot er filologisk. Behlers artikel og Bengt Algot Sørensens "German Romanticism between World Literature and German Philology" er nemlig de mest interessante og perspektivrige indlæg i det afsnit. Som titlen på Behlers artikel angiver, handler den om den tidlige romantiks sprogteori. Ernst Behler skriver om sprogteorien hos Novalis og brødrene August Wilhelm og Friedrich Schlegel, og som han viser, er den romantiske sprogteori ikke blot et homogent korpus. Der er forskelle i romantikernes sprogopfattelse. Behler forklarer: "... August Wilhelm Schlegel reflects more upon what is possible with language, whereas his fellow Romantics, Novalis and Friedrich Schlegel, reflect more on the limits of language and communication" (28). I forbifarten kan man

notere, at det er det, der har gjort især Fr. Schlegel og Novalis fremfor A.W. Schlegel interessante for den dekonstruktive romantiklæsning. Behler tager i sin artikel imidlertid sit udgangspunkt et andet sted: i Michel Foucaults observation af et epistemologisk brud i vestens tanke-sæt i perioden 1795-1800. Som Behler bemærker, er det "precisely (...) the duration of the Early Romantic School in Jena" (23), hvilket Foucault vel at mærke ikke har blik for. Det har Behler derimod – og med blik for det forsøger han, som han beskedent udtrykker det: "in a Foucault-friendly manner, to fill a gap in his book [*Les mots et les choses*, 1966]" (s. 24). Og Ernst Behler fylder overbevisende hullet i Foucaults bog ud ved at argumentere for, at de tidlige romantikere nøjagtig befinder sig på tærsklen mellem et klassisk episteme og et moderne. Det bliver tydeligt, hvis man fokuserer på deres sprogteori, som bl.a. er en refleksion over "a sense of not-understanding, that is, a consciousness of not understanding" (s. 30). Romantikerne var med andre ord helt på det rene med, at sandheden er en bevægelig hær af metaforer, som Nietzsche senere skulle skrive (dét kan man forsikre sig om ved at læse Schlegels festfyrværkeri af opvisning i ironisk skrift, "Über Unverständlichkeit"). På den måde foregriber Novalis og Fr. Schlegel faktisk den position, som Foucault giver Nietzsche æren for. Foucault mener nemlig, at Nietzsche er den, der først forbinder filosofien med en radikal refleksion over sproget; Behler viser, at æren for dette må tilskrives den tidlige romantik.

I "German Romanticism between World Literature and German Philology" viser Bengt Algot Sørensen, hvordan tysk romantik på en gang er orienteret mod verdenslitteraturen (en term som Goethe ifølge Algot Sørensen afgørende præger) og nationalfilologien (som Tieck og A.W. Schlegel er af afgørende betydning for). Algot Sørensen påviser desuden vigtigheden af Tiecks oversættelse af *Don Quijote*, idet han overbevisende argumenterer for, at Fr. Schlegels teori om såvel *arabesken* (at overføre arabesken til det litterære område er ét af Schlegels afgørende bidrag til litteraturforskningen) som *vitsen* (*Witz*) ville være utænkelige uden Tiecks oversættelse. Tiecks Cervantes-oversættelser er således ikke, hedder det i en af Algot Sørensens perspektivrige iagttagelser, "a marginal note of Romanticism but rather [...] an attempt to realize the intentions of Early Romanticism in the context of the European patterns admired by the German Romanticists" (s. 94).

I bogens andet afsnit, "Image, Imagery, Imagination", finder man også en særdeles interessant artikel, nemlig Isak Winkel Holms læsning af et afsnit i Søren Kierkegaards *Om Begrebet Ironi*. Artiklen hedder "The Overgrown Space: Romantic Imagination and Arabesque in Søren Kierkegaard's *The Concept of Irony*". Som man nok vil vide, er Kierkegaard i sin afhandling, *Om Begrebet Ironi*, hård i sin kritik af romantikerne. Især må Fr. Schlegel, først og fremmest fordi han har skrevet den ifølge Kierkegaard utugtige og fordærvelige roman *Lucinde*, stå for skud. Og, som man også vil

vide, er det en hegeliansk terminologi Kierkegaard fører i marken i sin kritik af romantikerne. Isak Winkel Holm demonstrerer imidlertid i sin artikel, at der i Kierkegaards skrift finder en strid sted mellem på den ene side en hegeliansk dialektik og på den anden side en romantisk (schlegelsk kunne man også sige) indbildningskraft og et romantisk billedsprog. "In spite of Kierkegaard's Heglian concepts and, we could say, his Heglian intentions in *The Concept of Irony*, his view on textual imagery is heavily influenced by Romanticism" (s. 172), skriver Winkel Holm i sin præcise artikel. Winkel Holm forklarer det med, at for Kierkegaard er "textual imagery [...] an uncontrollable but inevitable point of departure for philosophical writing" (ibid.). *Om Begrebet Ironi* er på den måde, som i øvrigt resten af Kierkegaards forfatterskab, et opgør med romantikken, der tager sit udgangspunkt i romantiske tekststrategier. Det viser Winkel Holm sikkert ved at læse et sjældent læst sted i Kierkegaards afhandling, hvor Kierkegaard skriver om Platons skrift som en "moving back and forth between dialectics and myth, between philosophical and literary textual strategies" (s. 166). Pointen er, at det er præcist det samme, der sker i Kierkegaards eget forfatterskab.

I *Romanticism in Theory* er der mange bud på, hvad romantik er, hvad romantisk teori er, hvordan romantisk teori stadig er en væsentlig del af vores tankesæt, og i hvilke transformationer romantikken lever videre i aktuel teori og såmænd også i aktuel kunst. Jeg kunne med andre ord have fremdraget

mange andre særdeles spændende og velskrevne artikler, for den helt overvejende del af artiklerne er spændende og oplysende læsning. Og som jeg tidligere skrev: Bogens format gør den behagelig at sidde med i en god stol, men også ved skrivebordet med en blyant i hånden. Indholdet gør også *Romanticism in Theory* anvendelig begge steder. Det er på en god måde en lærd bog, som man gerne lader sig oplyse og inspirere af – en bog der fungerer både som mere uforpligtende læsning (det er ment som en anerkendelse af formidlingen i bogen) og i en studie- eller forskningsmæssig sammenhæng. Også på den indholdsmæssige front virker udgivelsen både slidstærk og indbydende.

Max Ipsen

Naturvidenskabelig dannelse

Tom Børsen Hansen, Kristian Hvidtfeld Nielsen, Rie Popp Troelsen og Elin Winther, *Naturvidenskab - dannelse og kompetence*, Aalborg Universitetsforlag, Aalborg 2000, 180 sider, 100 kr.

Lilli Zeuner, *Unge mellem egne mål og fællesskab - Værdier og valg blandt elever i de studieforberende ungdomsuddannelser*, Socialforskningsinstituttet, København 2000, 253 sider, 190 kr.

Lilli Zeuner og Peter Christian Linde, *Livsstrategier og uddannelsesvalg*, Socialforskningsinstituttet, København 1997, 148 sider, 80 kr.

Naturvidenskabernes status er ikke hvad den har været. Spørgsmålet er om den nogensinde har været det. En ting er i hvert fald sikkert: naturvidenskabernes stilling og position i samfundet er under forandring. Det er i de senere år blevet opfattet negativt som en slags krise for naturvidenskaberne. Et af de krisesyntomer, der ofte anføres, er den manglende tilskyndelse blandt unge til at vælge naturvidenskabelige og tekniske uddannelser. Socialforskningsinstituttet har sat sig for at undersøge, hvordan det kan være, og Dansk Center for Naturvidenskabsdidaktik på Aalborg Universitet satte sig for at undersøge, hvad man kan gøre. Sidstnævnte udskrev en prisopgave på 100.000 kr. omkring problemstillingen “naturvidenskab, dannelse og kompetence” set i relation til de natur-